

Tėvų, auginančių vaikus, informacijos apie trauminius sužalojimus poreikio vertinimas

Eglė Aleksandravičiūtė

Klaipėdos valstybinė kolegija

Lina Gedrimė

Klaipėdos valstybinė kolegija, Klaipėdos universitetas, Vilniaus universitetas, Respublikinė Klaipėdos ligoninė

Santrauka. Traumų rizikos prevencijos strategija daugiausia dėmesio skiria aplinkos pokyčiams ir saugos praktikos mokymui. Šiuo metu trūksta tyrimų, kuriuose nagrinėjama, kaip tėvystė daro įtaką vaikų traumų rizikai mažinti. Pagrindiniai procesai, padedantys sumažinti vaikų traumų riziką, yra tėvų požiūris į vaikų saugumo užtikrinimą. Tėvų informacijos poreikis paremtas supratimu, jog sveikatos priežiūros darbuotojų ir tėvų bendradarbiavimas gali pagerinti vaikų netyčinių sužalojimų sveikatos kokybę. Tėvai skirtingai suvokia traumų priežastis ir pasekmes bei prevencijos iniciatyvas. Tėvų turimos žinios apie trauminius sužalojimus sumažina tų sužalojimų pasekmes. Šiame straipsnyje analizuojama tėvų informacijos poreikis (reikiamybė, būtinumas), žinių lygis. Supažindama su tyrimo rezultatais.

Reikšminiai žodžiai: tėvų žinių poreikis, vaikų traumatizmas, informuotumas, trauminiai sužalojimai.

Assessing the Need for Information on Traumatic Injuries of Parents Raising Children

Abstract. Traumatic injuries to children are a pressing health issue in society. The main processes that help reduce the risk of child injuries are parental care for children, primarily by determining the average differences in child injuries. The need for information for parents is related to child and adolescent trauma based on the understanding that collaboration between nurses and parents can improve the quality of health in children and adolescents. Parents have different perceptions of the consequences of injuries and the consequences of prevention initiative. Parents' knowledge of traumatic injuries reduces children's exposure to the consequences of traumatic injuries suffered by children. Cooperation between health care professionals ensures the quality of parental knowledge. This article analyzes the need for information of parents (necessity, necessity), the level of knowledge. Introducing the results of the study.

Keywords: parental knowledge needs, children's trauma, awareness, traumatic injuries.

Įvadas

Tėvai dažnai ieško būdų išvengti netyčinių trauminių sužalojimų. Vienas iš svarbiausių veiksnių – informacija apie vaikų saugios aplinkos užtikrinimą įvairaus amžiaus ir raidos etapais. Tėvai informacijos gauna iš kitų tėvų, iš asmeninės patirties, kokių priemonių reikia imtis, kai vaikas sužeistas. Nepakankamas tėvų švietimas ir mokymas padidina vaikų sužalojimų riziką. Prevencijos priemonės padeda išvengti traumų. Tėvai ir globėjai gali padidinti tinkamą priežiūrą ir saugos praktiką [1]. Vaikų patiriami trauminiai sužalojimai yra susiję su tėvų informacijos poreikiu, kad tėvai atpažintų pavojingus objektus, kurie kelia grėsmę vaikams. Anksti vaikystėje vaikai didžiąją laiko dalį praleidžia namuose ir mokykloje. Taigi tėvų žinių pobūdis, taip pat strategijos, kurias jie įgyvendina stengdamiesi apsaugoti vaikus, gali informuoti apie prevencijos iniciatyvas. Vis didesnis dėmesys skiriamas supažindinti tėvus su taikomomis saugos strategijomis. Tėvų informacijos poreikis, išsilavinimas tampa svarbiausiu veiksniu mažinant vaikų ir paauglių trauminių sužalojimų riziką [2, 3].

Slaugytojai į pagalbą pasitelkia švietimo galimybes siekdami išmokyti tėvus, vaikų globėjus kuo anksčiau atpažinti traumų rizikos veiksnius, kurie gali sukelti vaikams sunkių negrįžtamų pasekmių. Švietimo galimybės apima tėvų informuotumą apie vaikų traumas. Vaikų sveikatos apsauga padeda specialistams, tėvams, auginan-
tiems vaikus, skatinti traumomis pagrįstos praktikos integravimą į sveikatos priežiūrą bei suteikti tėvams informa-
cijos apie vaikų traumatizumą, atsižvelgiant į tai, kad tėvų poreikis gauti tokią informaciją yra skirtingas [4]. Tėvai (globėjai) vis dažniau dalyvauja slaugytojų vedamuose įgūdžių ugdymo pratimuose, kurių metu tėvai gilina žinias apie vaikų ir paauglių trauminių sužalojimų priežastis, rizikos veiksnius bei pasekmes, taip užtikrindami vaikų trauminių sužalojimų prevenciją. Mokymo tikslai apima: tėvų švietimą apie trauminių sužalojimų įtaką vaikų rai-
dai ir elgesiui, tėvų (globėjų) reikalingų žinių ir įgūdžių lavinimą, užtikrinant saugią aplinką vaikams [5]. Po vaikų ir paauglių patirtos traumos tėvai turi susitaikyti su jų ilgalaikėmis pasekmėmis ir sužinoti apie priežiūros porei-
kius. Tėvai patiria plačią emocijų skalę nuo liūdesio, sielvarto, kaltės jausmo iki bejėgiškumo. Tėvų emocijos paveikia ir vaikų savijautą. Tėvai susiduria su praktiniais sunkumais, susijusiais su vaikų ir paauglių trauminių sužalojimų specifika, emocinėmis ir socialinėmis problemomis. Tėvai išreiškia norą dažnai bendrauti su bendro-
sios praktikos slaugytojais ir gauti informacijos apie galimas traumų priežastis. Tėvai vis dažniau įtraukiami į vaiko priežiūros planą, siekiant sumažinti reikalingos informacijos trūkumą [6, 7]. Tėvai, turintys pakankamai žinių apie saugos ir prevencijos priemones, vaikų saugumą užtikrina efektyviau nei tėvai, kuriems tokių žinių trūksta [8]. Slaugytojai vaidina lemiamą vaidmenį netyčinių vaikų traumų prevencijoje. Jie dažnai bendrauja su vaikais ir būna šeimų namuose, kuriuose jie gali pamatyti, ar vaikai gyvena saugioje aplinkoje. Jie gali teikti pata-
rimus apie namų saugumą, sveikatos mokymą, saugos įrangą [9]. Svarbiu veiksmu mažinant netyčinių sužalojimų dažnumą ir rizikos veiksnius, tampa tėvų požiūrio ir elgesio keitimas, kuris gali padėti optimizuoti prevencijos strategijas [10].

Tyrimo tikslas – išanalizuoti tėvų informacijos poreikį apie vaikų trauminius sužalojimus.

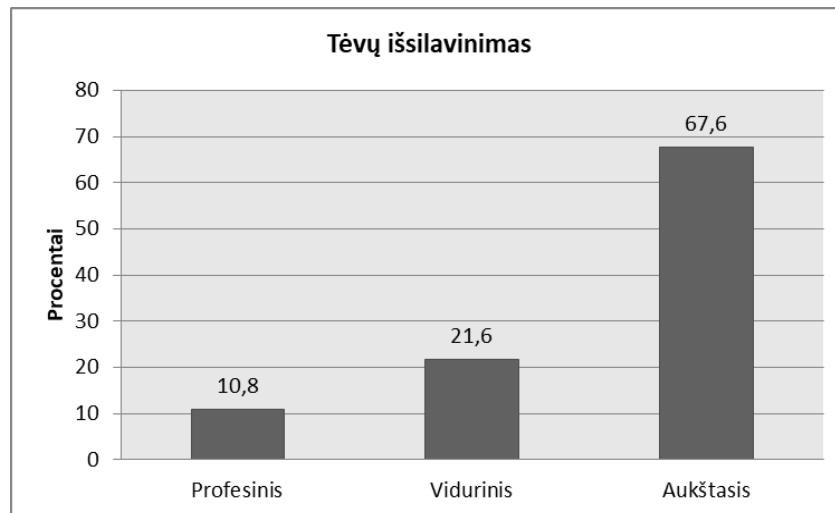
Metodai ir tiriamieji

Tyrimo imtis: visi tėvai, auginantys 1–14 metų amžiaus vaikus. Tyrimas atliktas socialiniuose puslapiuose, tėvų, slaugytojų forumuose, naudojant klausimyną. Atliekant tyrimą buvo tikėtina, kad dalyvaus ne mažiau kaip 60 asmenų, o norą dalyvauti tyrime pareiškė 102 tėvai, tarp jų seneliai, globėjai. Respondentams buvo pateikti 24 klausimai per *apklausa.lt*, kurie buvo užpildyti internetu. Pagrindiniai respondentų atrankos kriterijai: tėvai, glo-
bėjai, seneliai, auginantys 1–14 metų amžiaus vaikus, patyrusius trauminių sužalojimų.

Atliekant tyrimą buvo taikomas anketinės apklausos metodas. Anketa buvo sukurta internetinėje erdvėje *apklausa.lt* ir paskelbta socialiniuose tinkluose, tėvų forumuose (*facebook*). Į anketos klausimus respondentai ga-
lėjo atsakyti prisijungę prie savo paskyros arba gavę nuorodą į anketą. Tyrimo instrumentu pasirinktas kiekybinis tyrimas. Anketa buvo siekiama išsiaiškinti, koks yra tėvų informacijos apie vaikų trauminius sužalojimus poreikis, kokių turi žinių, susijusių su traumų priežastimis, veiksniais, pasekmėmis bei prevencija. Anketą sudarė 7 demog-
rafiniai klausimai ir 17 uždaro pobūdžio klausimų, pateikiant atsakymų variantus. Anketoje dalyvavo tėvai, kurių amžius siekia nuo 18 iki 55 metų ir daugiau. Vykstant tyrimui respondentams buvo garantuotas konfidencialumas bei anonimiškumas. Duomenys, gauti tėvams užpildžius anketas, buvo surenkami ir interpretuojami. Susisteminti duomenys pateikiami lentelėse, grafikuose, naudojant *Microsoft Office Excel* skaičiuoklės programinę įrangą. Duomenys pateikiami procentine išraiška, atliekamas jų apibendrinimas.

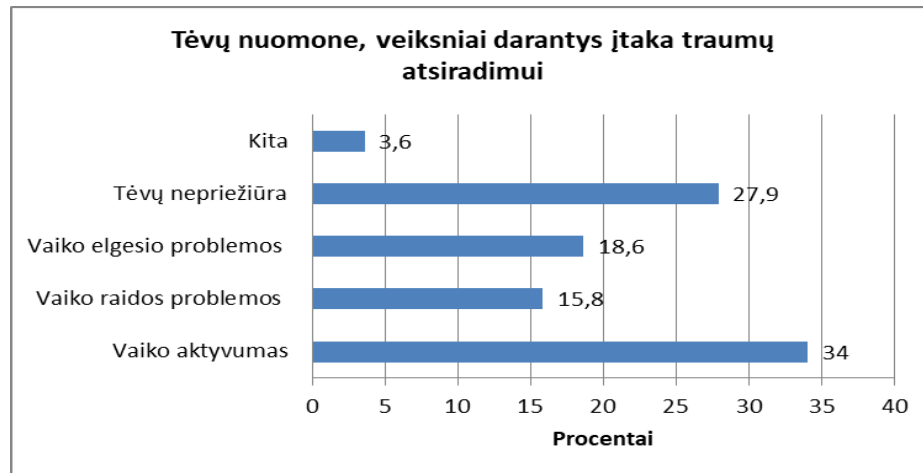
Rezultatai

Vaikų trauminiai sužalojimai – daug rūpesčių tėvams kelianti patirtis. Daugumai vaikų trūksta savisaugos instinkto, jų elgesys dažniausiai neprognozuojamas. Būtent tėvų pareiga užtikrinti saugią vaikystę skirtingais raidos etapais. Skirtingas tėvų informacijos poreikis bei požiūris parodo nevienodą poreikį gauti žinių apie vaikų traumatizmą. Imties dydis $N = 102$ tėvai, kurie atitiko tyrimo nustatytus reikalavimus. Tėvų išsilavinimas suskirstytas pagal amžių į 3 grupes. Tėvų amžius pasirinktas nuo 18 iki 55 metų ir daugiau. Atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad nuo tėvų išsilavinimo priklauso jų gebėjimas atpažinti vaikų trauminius sužalojimus bei jų atsiradimo priežastis, kuo respondentų išsilavinimas aukštesnis, tuo daugiau žinių jie turi apie vaikų trauminius sužalojimus. Didžioji dalis respondentų (apie 67,6 proc.) turėjo aukštąjį išsilavinimą, vidurinį išsilavinimą – 21,6 proc. visų apklausoje dalyvavusių tėvų, mažiausią procentinę dalį sudarė turintieji profesinį išsilavinimą – 10,8 proc. (1 pav.).

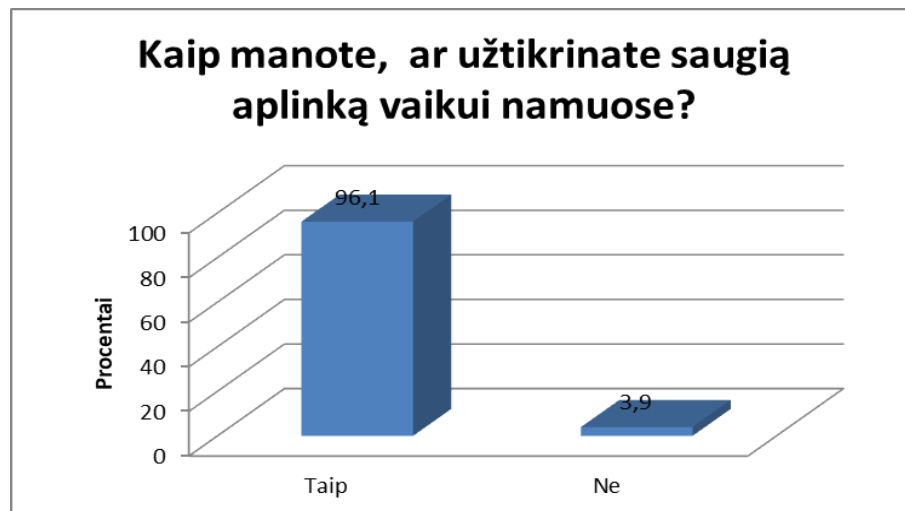
1 pav. Tėvų išsilavinimas

Pastebima, kad tėvai, kurių vaikai aktyvūs, sunkiai susidoroja su užduotimi apsaugoti juos, kadangi vaikų elgesys dažniausiai neprognozuojamas, todėl tėvai daugeliu atveju nurodo ne tik vaiko aktyvumą, bet ir pačių neatsakingumą paliekant vaikus be priežiūros. Į klausimą, kokius žino vaikų trauminius sužalojimus skatinančius veiksnius, respondantai galėjo pasirinkti atsakymų variantus. Didžiausia dalis atsakiusiųjų tėvų (34 proc.) įvardijo dažniausią vaikų traumų atsiradimo veiksnį – vaiko aktyvumą. Ne ką mažiau svarbus ir kitas veiksnys – tėvų nepriežiūra – 27,9 proc. tėvų pasirinko šį atsakymo variantą, vaiko elgesio problemas nurodė 18,6 proc. visų respondentų. Mažiausiai tėvų pasirinko vaiko raidos problemas – 15,8 proc., kitus veiksnius, kurie gali daryti įtaką vaikų traumatizmui, nurodė 3,6 proc. respondentų (2 pav.).

2 pav. Tėvų žinios apie veiksnius, darančius įtaką vaikų traumų atsiradimui

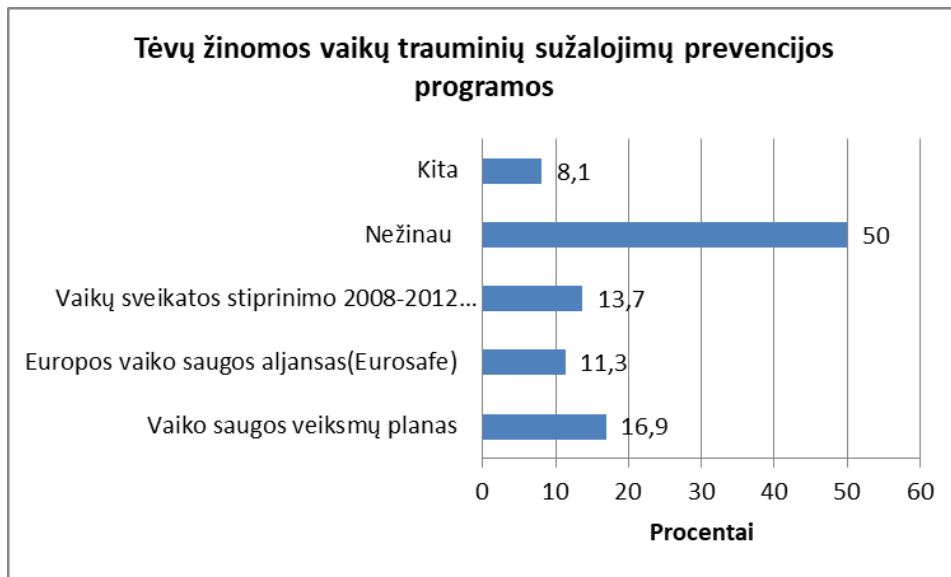
Iš atsakymų į klausimą, ar tėvai užtikrina saugią aplinką, matyti, kad dauguma tėvų sugeba užtikrinti vaikų saugią aplinką: naudoja saugos įrangas namuose, naudoja šalmus važiuojant dviračiu, tinkamai laiko vaistus, pavojingus daiktus, kuriais vaikai gali susižeisti. Tyrimo rezultatų duomenimis, didelis procentas tėvų (96,1 proc.) užtikrina vaikų saugumą nuo traumų atsakydami *taip* į pateiktą anketoje klausimą, labai maža dalis atsakiusiųjų tėvų pažymėjo *ne* (3,9 proc.). Galima daryti išvadą, kad tėvai suvokia, kaip turėtų apsaugoti vaikus nuo sužeidimų, kadangi beveik visi tėvai teigia užtikrinantys vaikų saugumą (3 pav.).

3 pav. Kaip manote, ar užtikriniate saugią aplinką vaikui namuose?

Tyrimo metu buvo pateiktos pagrindinės prevencijos programos, kurios taikomos Lietuvoje traumatizmo prevencijai. Tyrimo rezultatai parodė, kad pusei tyrime dalyvavusių tėvų trūksta žinių apie vaikų trauminių sužalojimų prevencijos programas, net 50 proc. apklaustų tėvų nežino nė vienos išvardytos prevencijos programos. Maža dalis apklaustųjų tėvų (16,9 proc.) turi žinių apie vaiko saugos veiksmų planą, 13,7 proc. tėvų yra susipažinę su vaikų sveikatos stiprinimo 2008–2012 m. programa, vykdoma Lietuvoje. Mažiausiai respondentų (11,3 proc.) yra girdėję apie Europos prevencijos programą apsaugoti vaikus nuo trauminių sužalojimų *Europos vaikų saugos aljansas (Eurosafe)*. Kitą atsakymo variantą pasirinko 8,1 proc. respondentų (4 pav.). Tai rodo, kad tėvai negali

taikyti prevencijos priemonių, nes pusė respondentų nėra susipažinę su tokiomis vaikų traumų prevencijos programomis, kurios padėtų išvengti vaikų traumų ir galimų pasekmių jų ateičiai.

4 pav. Tėvų žinios apie vaikų trauminių sužalojimų prevencijos programas

Išvada

Tėvai turi žinių apie traumatizmą, žino apie pasekmes: mirtis, neįgalumas, galvos smegenų pažeidimas. Tėvai, auginantys hiperaktyvius vaikus, sunkiai susidoroja su užduotimi apsaugoti vaiką. Didžioji dalis tėvų jaučia informacijos apie prevencijos programas trūkumą, todėl neturi pakankamai žinių ir įgūdžių, kaip išvengti vaikų trauminių sužalojimų.

Literatūra

- Huynh H. T., Demeter N. E., Burke R. V., Upperman J. S. The Role of Adult Perceptions and Supervision Behavior in Preventing Child Injury. *Journal of Community Health*, 2017; 42(4): 649–655.
- Ishikawa T., Mâsse L. C., Brussoni M. Changes in parents' perceived injury risk after a medically-attended injury to their child. *Preventive Medicine Reports*, 2019; 13:146–152. <https://doi.org/10.1016/j.pmedr.2018.12.008>.
- Morrongiello B. A., Hou S., Cox A. Keeping pre-adolescents safe: Parental knowledge and safety promotion strategies. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 2019; 62: 59–65. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2019.01.002>.
- Weiss D., Kassam-Adams N., Murray C., Kohser K. L., Fein J. A., Winston F. K., & Marsac M. L. Application of a framework to implement trauma-informed care throughout a pediatric health care network. *Journal of Continuing Education in the Health Professions*, 2017; 37(1): 55–60. DOI:10.1097/CEH.0000000000000140.
- Strolin-Goltzman J., Woodhouse V., Suter J., & Werrbach M. A mixed method study on educational well-being and resilience among youth in foster care. *Children and youth services review*, 2016; 70: 30–36. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2016.08.014>.
- Foster K., Curtis K., Mitchell R., Van C., Young A. The experiences, unmet needs and outcomes of parents of severely injured children: a longitudinal mixed methods study protocol. *BMC Pediatrics*, 2016; 16(1).
- Moore M., Robinson G., Mink R., Hudson K., Dotolo D., Gooding T., Vavilala M. S. Developing a Family-Centered Care Model for Critical Care After Pediatric Traumatic Brain Injury. *Pediatric Critical Care Medicine*, 2015; 16(8): 758–765. DOI: [10.1097/PCC.0000000000000494](https://doi.org/10.1097/PCC.0000000000000494).

8. Smith D., Kirkwood G., Pott, J., Kourita L., Jessop V., & Pollock A. M. Childhood injury in Tower Hamlets: Audit of children presenting with injury to an inner city A&E department in London. *Injury*, 2015; 46(6): 1131–1136. <https://doi.org/10.1016/j.injury.2014.12.029>.
9. Alrimawi I., Hall C., Watson M. C. Palestinian Nurses' and Doctors' Perceptions and Practices Regarding the Prevention of Injuries to Children in the Home: An Explorative Qualitative Study. *Comprehensive Child and Adolescent Nursing*, 2018; 1–18. <https://doi.org/10.1080/24694193.2018.1446058>.
10. Santagati G., Vezzosi L., & Angelillo I. F. Unintentional injuries in children up to six years of age and related parental knowledge, attitudes, and behaviors in Italy. *The Journal of pediatrics*, 2016; 177: 267–272. <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2016.06.083>.